

1. SOPIJAOSAPUOLET

Valtio: Ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikennevirasto, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus), Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA).

Turun kaupunkiseudun kunnat: Aura, Kaarina, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Parainen, Raisio, Rusko, Sauvo ja Turku

Työ- ja elinkeinoministeriö, Valtiovarainministeriö ja Varsinais-Suomen liitto ovat osallistuneet sopimuksen valmisteluun ja neuvotteluihin.

2. LÄHTÖKOHDAT

Sopimus perustuu pääministeri Sipilän hallituksen ohjelmaan 29.5.2015, jonka mukaisesti hallitus solmii asumista, maankäyttöä ja liikkumista yhteen sovittavan ja asuntotuotantoa sekä kasvua vauhdittavan aiesopimuksen suurimpien kaupunkiseutujen kanssa.

”Hallitus tukee kaupunkiseutujen ja kasvukäytävien sekä eri alueiden omiin vahvuuksiin perustuvan kilpailukyvyyn parantamista muun muassa kehittämällä sopimus pohjaista yhteistyötä valtion kanssa.”

Hallitusohjelman asuntopoliittisessa liitteessä todetaan, että *”Valtio edellyttää kasvukeskuksissa ja niiden läheisyydessä toteutettavien suurten infrahankkeiden ehtona tontti- ja asuntotuotannon olennaista lisäämistä kumppanuusperiaatetta noudattaen valtion ja kuntien sekä kuntien keskinäisessä yhteistyössä. Hallitus solmii asumista, maankäyttöä ja liikkumista yhteen sovittavan ja asuntotuotantoa sekä kasvua vauhdittavan aiesopimuksen suurimpien kaupunkiseutujen kanssa. Siinä on huomioitava asuntomarkkinoiden monimuotoinen kehittäminen.”*

Tämä sopimus on jatkoa Turun kaupunkiseudun kuntien ja valtion väliselle maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimukselle 2012–2015.

Turun seudulla MAL-sopimuksen lähtökohtana ovat kaupunkiseudulla vuonna 2012 hyväksytty rakennemalli 2035 ja sen toteuttamiseksi kuntien vuosina 2014–2015 hyväksymät kuntakohtaiset kaavoitusohjelmat liitteenään seudullinen ohjelma, seudullinen asunto- ja maapoliittinen ohjelma ja rakennemallialueen liikennejärjestelmäsuunnitelma.

3. SOPIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Sopimus on Turun seudun kuntien välinen, kuntien ja valtion välinen sekä valtio-osapuolten välinen sopijaosapuolten maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteisen tahtotilan ja kehityssuuntien kuvaus.

Sopimuksella edistetään hallitusohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden, valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja kansallisten ilmasto- ja energiatavoitteiden toteutumista Turun kaupunkiseudulla.

Kaupunkiseudun yhdyskuntarakenne eheytyy ohjaamalla asumista, työpaikkoja ja palveluja nykyiseen rakenteeseen, keskustoihin ja joukkoliikenneväyhykkeille asemakaavoituksen sekä täydennysrakentamista tukevien toimenpiteiden avulla. Liikennejärjestelmää ja kaavoitusta ohjataan siten, että se mahdollistaa kestävästä liikkumisesta edistämisen ja hyödyntää olemassa olevia ja tulevia hyviä joukkoliikenneväyhykkeitä. Vaihtoehtoisten energiamuotojen käyttöä joukkoliikenteessä lisätään. Kestävien

kulkumuotojen houkuttelevuutta lisätään ja edistetään tietoon perustuvien digitaalisten palvelujen syntymistä käyttäjille henkilö- ja tavaraliikenteessä.

Vastaavasti sopimuksella edistetään seudun kuntien yhteisesti hyväksytyjen strategioiden, suunnitelmien ja ohjelmien toteuttamista sekä tuetaan päätöksentekoa.

Turun seudulla tavoitteena sopimukselle on, että sopimusmenettelyn avulla;

- I. Vahvistetaan Rakennemallin 2035 sitovuutta ja konkretisointia.
- II. Edistetään sopimuksen tarkoitusta tukevien seudullisesti merkittävien hankkeiden toteutusta.
- III. Edistetään Pohjoisen kasvuvyöhykkeen (Tukholma–Turku–Helsinki–Pietari) kehittymistä tukevien hankkeiden toteutusta.

Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa toiminnallisen kaupunkiseudun ja kasvuvyöhykkeen kilpailukykyä, elinvoimaisuutta ja toimivuutta. Sopimuksella parannetaan uusiutuvan elinkeinorakenteen kehittämisedellytyksiä, palveluiden ja työpaikkojen saavutettavuutta, elinympäristön viihtyisyyttä ja sosiaalista kestävyyttä mm. yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen tähtäävillä toimenpiteillä.

Liikennejärjestelmää kehitetään saavutettavuus, matkaketjujen toimivuus, taloudellisuus ja turvallisuus huomioiden. Kestävää liikkumista vahvistetaan parantamalla jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen olosuhteita sekä kehittämällä ja hyödyntämällä älyliikenteen keinoja ja liikkumisen digitaalisia palveluita.

4. TOIMENPITEET

I. Elinvoimainen seutu

1. Etelä-Suomen kasvukäytävä (Pohjoinen kasvuvyöhyke)

a. TEN-T-ydinverkkokäytävän kehittäminen

Nopeat liikenneyhteydet ja parantuvat palvelut luovat tutkimusten mukaan uutta dynamiikkaa elinkeinoelämään ja palvelujen kysyntää. Yritysten toimintaedellytykset paranevat ja työssäkäyntialueen laajentuessa työvoiman liikkuvuus paranee. Hyvä kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus on elinkeinoelämän kehittymisen kannalta ja kansainvälisten investointien saamisen kannalta kriittinen menestystekijä.

Osapuolten tavoitteena on edistää Tukholman ja Pietarin välisen pohjoisen kasvukäytävän muodostumista osana Euroopan Unionin TEN-T ydinverkkoa ja kehittää Turun seudun kilpailukykyistä kasvua sekä yhtenäisen eteläsuomalaisen työssäkäynti- ja talousalueen kehittymistä valtakunnallisten aluerakennetavoitteiden mukaisesti.

Tavoitteiden saavuttamiseksi suunniteltava **tunnin junayhteys** osana pohjoista kasvukäytävää tarjoaa pääkaupunkiseudulle merkittävän osaamissysäyksen työperäisen pendelöintialueen laajentuessa. Nopea junayhteys Turun ja Helsingin välillä edistää Kupittaa asemaan tukeutuvan Kampus- ja tiedepuistoalueen kehittämistä ja muodostaa osan sujuvia matkaketjuja.

- Kunnat kehittävät asemanseutuja keskittämällä niille maankäyttöä ja lisäämällä niiden käyttäjämääriä tukien mahdollisen nopean junayhteyden toteuttamista.
- Vuonna 2015 käynnistettyjä liikenteellisiä ja aluetaloudellisia selvityksiä jatketaan sopimuskauden aikana.

Kunnat laativat yhteistyössä maakuntaliiton kanssa **seudullisen lentoliikenteen kehittämissuunnitelman**, jossa tarkastellaan lentoliikenteen kehittämispotentiaalia henkilö- ja rahtiliikenteessä, sovitetaan lentoaseman matkustajamäärän kasvattamiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja rahtiliikenteen edistämisestä.

Valtio ja kunnat varmistavat yhdessä TEN-T -ydinverkkokäytävään kuuluvan, kaupunkiseudun ja koko lounaisen Suomen poikittaisliikennettä ja satamakuljetuksia välittävän **Turun Kehätien (kt 40)** toimivuuden seuraavin toimenpitein.

- ELY-keskus laatii yleissuunnitelman ja ympäristövaikutusten arvioinnin välin Naantalin satamatie–Raisio parantamisesta. Käynnissä olevassa yleissuunnitelmassa huomioidaan Blue Industry Park -yritysalueen ja telakan tarpeet. Kunnat laativat kuntakaavat sekä yleissuunnitelmaa tukevat liikenne- ja katusuunnitelmat Blue Industry Parkin kehittämisedellytysten turvaamiseksi.
- ELY-keskus laatii tiesuunnitelman Kausela–Kirismäki -osuuden 1. vaiheesta. Hankkeella tuetaan myös Turun ratapihan ympäristön maankäytön kehittämisedellytyksien parantamista vähentämällä raskaan liikenteen läpikulkua Turun keskustassa. Turun kaupunki asettaa raskaan liikenteen läpiajokiellon Ratapihankadulle.
- ELY-keskus pyrkii käynnistämään tiesuunnitelman Naantalin satamayhteyden parantamisesta välillä Vanton eritasoliittymä – Raision keskusta tällä sopimuskaudella.
- ELY-keskus käynnistää tiesuunnitelman laatimisen Raision eritasoliittymän parantamisesta ja Raision keskustan kohdasta. Tavoitteena on parantaa Raision keskustan maankäytön kehittämisedellytyksiä sijoittamalla keskustan läpi kulkeva kehätien liikenne tunneliin.
- Liikennevirasto pyrkii sopimuskaudella aloittamaan Kausela–Kirismäki -osuuden 1. vaiheen sekä Raision eritasoliittymän (kt 40/vt 8) parantamishankkeen rakentamisen.
- Kunnat ja ELY-keskus määrittävät yhdessä Kehätielle sen toimivuutta parantavat ja maankäytön kehittämisedellytyksiä luovat rinnakkaiskatuyhteydet.

b. Yritysalueiden kehittäminen

LogiCity on kasvava seudullisia logistiikkatoimintoja varten kaavoitettu yritysalue TEN-T-ydinverkkokäytävän hyvien maantie- ja rautatieyhteyksien varrella kansainvälisen lentokentän yhteydessä.

- Turun kaupunki ja Ruskon kunta kehittävät lentoaseman lähialuetta laatimalla yhteistyössä osayleiskaavan Lentokentän ympäristöön tällä sopimuskaudella.
- Elinkeinoelämää ja LogiCityä palveleva valtatie 10 parantamisen aluevaraus osoitetaan kaupunkiseudun maakuntakaavassa tällä sopimuskaudella.

Blue Industry Park (BIP) on TEN-T -ydinverkkokäytävän varrella sijaitseva merkittävä yritysalue. Tavoitteena on globaalisti merkittävä vetovoimainen meri- ja metalliteollisuuden tuotekehityksen ja valmistusteknologian keskittymä, johon sijoittuu mm. tehostettuja testi- ja kehitysympäristöjä tuotannolliselle toiminnalle. Telakkaan tukeutuvan BIP:n toteuttamiseksi on suunniteltu uudenlaista kestävän kehityksen mukaista palveluyhtiöajattelua. Yritysalueella kehitetään uudenlaisia innovatiivisia tilakonsepteja. Tuotannollisen toiminnan keskittäminen ja monipuolistuminen tekee BIP:stä houkuttelevan kansainvälisen investoinnin -kohteen ja samalla sen kansallinen merkittävyys vahvistuu ja korostuu. BIP:n konseptia on kehitetty ja sitä viedään eteenpäin yhteistyössä noin 20 meriteollisuuden yrityksen sekä alan johtavien teknillisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.

Blue Industry Parkin kohdalla olennaisimmat MAL-kysymykset liittyvät liikenneyhteyksien (tavara- ja työmatkaliikenne) ja logistiikan kehittämiseen.

- Turun ja Raision kaupungit laativat yritysalueen liikennesuunnitelmat yhteistyössä yritysten kanssa ja ne sovitetaan yhteen valtion E18 Naantali–Raisio-yleissuunnitelmaan.
- Turun kaupunki, valtio ja alueen yritykset neuvottelevat radan- ja laivaväylän parantamisedellytyksistä. Selvitetään edellytykset muuttaa yksityisraide osaksi valtion rataverkkoa ja sataman laajentaminen kehitettävän teollisuuspuiston satamaan (BIP). Radan kunnostamisesta käydään erillisneuvottelut.

- Turun kaupunki laatii yhteistyössä alueen yritysten kanssa tarvittavat suunnitelmat radan jatkamiseksi teollisuuspuiston satamaan.
- Turun ja Raision kaupungit selvittävät Naantalintien varren alueiden soveltumista telakka- ja teollisuuspuistokokonaisuuteen laatimalla alueelle kehittämissuunnitelman.
- Kunnat kehittävät yritysalueen työmatkaliikennettä parantamalla alueen saavutettavuutta joukkoliikenteellä, pyörällä ja kävelen.

Kampus Tiedepuisto on kaupunkiseudun merkittävin osaamisen ja korkean teknologian työpaikkojen kasvualue. Logistisen sijaintinsa ansiosta Kupittaaan rautatieaseman ja Turku–Helsinki moottoritien kupeessa alue kytkeytyy vahvasti pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueeseen vahvistaen siten myös pääkaupunkiseudun kansainvälistä kilpailukykyä. Tavoitteena on luoda uusilla verkostomaisilla toimintamalleilla kansainvälisesti kiinnostava ja rohkean kokeileva osaamiskeskittymä, joka on toiminnoiltaan monipuolinen ja logistisesti vetovoimainen.

Kampus Tiedepuistolla toteutetaan uutta kaupunkirakennetta, joka toimii samalla innovaatioalustana maankäytön, asumisen, palveluiden, liikenteen ja elinkeinon kehittämiseksi. Kehittämiskokonaisuus kytkee seudullisesti merkittävät MALPE-hankkeet; Tunnin Juna, Liikenne on palvelu (MaaS) ja sujuvat matkaketjut, Last Mile Service, asemanseutujen kehittämishankkeet sekä muiden Kampusalueiden kehittämishankkeet.

Alueen kehittyminen vetovoimaiseksi toiminnoiltaan monipuoliseksi keskustamaiseksi alueeksi kytkeytyy vahvasti myös raitiotien toteuttamispäätökseen; alue on arvioitu kehittyvän nopeammin, maankäytöltään tehokkaampana ja kaupunkimaisempaan raitiotien myötä.

- Turun kaupunki laatii sopimuskaudella kokonaisvaltaisen maankäytön kehittämissuunnitelman liikenneratkaisuineen Kampus–Tiedepuistoa ympäröivästä Kupittaa–Itäharjun alueesta.

2. Matkailua edistetään alueen vahvuuksiin, saaristoon ja kulttuuriympäristöön, tukeutuen

Saaristomatkailun edistäminen on yksi Suomen matkailun kärkihankkeita (Merellinen saaristo kansainvälisesti tunnetuksi). Saariston matkailuedellytyksiä pystytään parantamaan kehittämällä alueen saavutettavuutta, sujuvoittamalla matkaketjuja, lisäämällä yhteistyötä, luomalla yrityksille toimintaedellytyksiä sekä tuotteistamalla palvelut kansainvälisesti kiinnostaviksi ja laadukkaiksi. Vaalimalla kaupunkiseudun rikasta kulttuuriympäristöä vetovoimatekijänä edistetään myös matkailua.

a. Kunnat sitoutuvat kehittämään matkailua palvelevaa maankäyttöä

Kuntien kaavoituksessa huolehditaan siitä, että käytettävissä on riittävästi ranta-alueita yleiseen virkistykseen (mm. uimarannat) ja aluevarauksia matkailupalvelujen toiminnoille (mm. leirintäalueet, majoitus- ja ravintolapalvelut) erityisesti tunnettujen matkailureittien kuten saariston rengastien varrella.

b. Parannetaan ainutlaatuisen saariston saavutettavuutta

Kaunis saaristo on tärkeä osa Turun kaupungin ja seudun vetovoimaa. Parannetaan saariston saavutettavuutta lisäämällä digitaalista matkailuinformaatiota sekä tarjoamalla **avointa dataa sovelluskehittäjille** ja yrityksille, jotka kehittävät matkailua palvelevia sovelluksia.

Alueen kunnat ja valtio laativat yhteistyössä pienen rengastien kevyen liikenteen kehittämissuunnitelman.

Osana matkaketjujen sujuvoittamista selvitetään edellytykset, jolla matkailua palvelevat henkilökuljetukset voisivat lähteä Aurajoesta ja rakentaa näin turistiliikenteen solmukohta Turkuun.

II. Vahvat yhdyskunnat

3. Keskukset ja täydennysrakentaminen

a. Keskustoja kehitetään ja täydennetään

Kunnat painottavat maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa keskusta-alueiden kehittämistä. **Turun keskusta** on koko kaupunkiseudun ja maakunnan keskus. Sen elinvoimaisuus heijastuu koko kaupunkiseudulle. Turun kaupunki on asettanut keskustan kehittämisen yhdeksi kaupunkitasoiseksi kärkihankkeeksi. Työssä asetettavilla kehittämistoimenpiteillä edistetään keskusta-alueen vetovoimaa, viihtyisyyttä, saavutettavuutta ja liikkumisen sujuvuutta. Keskeistä on kasvattaa keskustassa vierailevien ja asioivien viipymää, jolla parannetaan keskustan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja kaupallista elinvoimaa. Keskusta-alue voi toimia uusien digitaalisten ja muiden palveluiden testialustana.

Seudun keskusten elinvoimaa lisätään rakentamalla **viihtyisää jalankulku- ja pyöräilykaupunkia**.

- Kaupunkien ja kuntien keskustaympäristöjä parannetaan jalankulkuystävällisemmiksi. Pyöräilystä tehdään helppoa.
- Toiminnoiltaan monipuolista jalankulkukaupunkirakennetta täydennetään ja laajennetaan keskustoja ympäröiville yhdyskuntarakenteen muutosalueille. Turussa tärkeimpiä jalankulku- ja pyöräilykaupungin laajenemisalueita ovat ratapihan ja radanvarren alueet, Linnakaupungin alue, Itäharjun alue, Uudenmaantien varsi ja Skanssi.
- Turun kaupunki ja Liikennevirasto selvittävät yhteistyössä uuden kävely- ja pyöräily-yhteyden muodostamista ratapihan eteläreunaan Linnakaupungin alueelta rautatieasemalle.

Keskustojen kehittämistä jatketaan rakennemallissa kuvattuihin keskustojen ominaispiirteisiin ja vahvuuksiin tukeutuen.

- Kunnat selvittävät tiivistämisen mahdollisuudet keskusta-alueilla ja käyttötarkoitukseltaan muuttuvilla alueilla sekä kehittävät vetovoimaisia asumismuotoja.

b. Maankäyttöä tukevia väyliä kehitetään

Kunnat kehittävät kaupunkiseudun **pääsisääntuloväyliä kaupunkimaisiksi alueiksi**. Satakunnantien ja Uudenmaantien varren kehittyminen kytkeytyy raitiotien toteuttamispäätökseen. Alueiden on arvioitu kehittyvän nopeammin, maankäytöltään tehokkaampana ja kaupunkimaisempaan raitiotien myötä.

Kaupunkiseudun kunnat ja valtio tarkistavat tie- ja katuverkon nykyisen **hallinnollisen luokituksen** tarkoituksenmukaisuuden ja sopivat mahdolliset muutokset tällä sopimuskaudella tavoitteena yhtenäinen väylien roolin mukainen luokittelu. Muutoksilla tuetaan kaupunkirakenteen eheyttämistä ja rakennemallin mukaisia maankäytön kehittämisedellytyksiä.

- Valtatien 1 (Helsinginkadun) osalta hallinnollisen luokan muutosprosessi on jo käynnistynyt. Maantien muuttaminen kaduksi parantaa Kampus–Tiedepuistoalueen saavutettavuutta ja edistää alueen kehittämistä toiminnoiltaan monipuoliseksi yritys- ja asuinalueeksi.
- Sopimuskaudella toteutetaan maantien 110 hallinnollisen luokan muutos Turun kaupungin alueella.
- Sopimuskaudella laaditaan vaikutusten arvioinnit Turun kaupungin Hirvensalon, Satavan ja Kaksikerran maanteiden mahdollisen hallinnollisen luokan muutoksista.

Valtio turvaa yhdessä Liedon, Kaarinan ja Turun kaupunkien kanssa **valtatie 10 toimivuuden** ja joukkoliikenteeseen tukeutuvan maankäytön kehittämisedellytykset ennen valtatie uuden linjauksen toteuttamista.

- Sopimuskaudella Liikennevirasto, ELY-keskus ja kunnat laativat selvityksen, jossa nykyistä Turku–Lieto -valtatielinjauksen kehittämistä tarkastellaan taajamarakennetta tukevana väylänä. Selvityksen kohteena ovat valtatiehen liittyvät maankäyttö- ja rinnakkaiskatu- ja ratatien kehittämistä, liikenteen toimivuuden ja turvallisuuden, joukkoliikenteen kilpailukykyyn ja pyöräilyn pääreitien parantamismahdollisuudet älykkään liikenteen ohjauksen, infrastruktuurin ja liikkumisen ohjauksen keinoin. Osapuolet toteuttavat toimenpiteitä erikseen sovittavin toimenpidekokonaisuuksin.

Valtio edistää yhdessä Kaarinan kaupungin kanssa **Kaarinantien** (mt 2200, mt 180) kehittämistä kaupunkiseudun uloimman kehän osana.

- Tällä sopimuskaudella ELY-keskus ja Kaarinan kaupunki laativat Kaarinantien toimenpideselvityksen. Osapuolet parantavat liittymien toimivuutta, liikenneturvallisuutta, kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita sekä maankäytön kehittämisedellytyksiä erikseen sovittavin toimenpidekokonaisuuksin.

4. Kehittyvät asemanseudut

a. Seudullinen Matkakeskus – yhteisterminaali ja viihtyisä palvelukeskus

Seudullinen Matkakeskus on yhteisterminaalikokonaisuus, joka tarjoaa sujuvat matkaketjut viihtyisässä matkustusympäristössä sekä kytkee toisiinsa paikallisen, seudullisen ja valtakunnallisen joukkoliikenteen (linja-auto-, raitiotie-, juna-, laiva- ja lentoliikenne). Matkakeskus linkittyy TEN-T-ydinverkkokäytävään. Hankkeeseen kytkeytyy myös nopea junayhteys Turun ja Helsingin välillä.

- Turun kaupunki jatkaa yhteistyössä valtion kanssa seudullisen matkakeskuksen suunnittelua ja ratapihan kehittämistä tällä sopimuskaudella hyödyntäen myös mahdollista EU-rahastusta.
- Valtio sitoutuu konsernina edistämään tällä sopimuskaudella omistusjärjestelyillä matkakeskuksen toteuttamista.

Matkakeskus liittyy laajempaan ratapihan alueen kehittämiseen. Ratapihan pohjoispuolella toimii luovan talouden ja kulttuurin keskus Logomo. Entiselle VR:n konepaja-alueelle on rakenteilla uusi asuinalue noin 1500 asukkaalle.

- Ratapihan alueen kehittämisessä pyritään pienentämään ratapihan estevaikutusta ja otetaan huomioon ympäröivien kaupunkikehitysalueiden yhteystarpeet ratapihan vieritse ja sen ylitse.

Uudenkaupungin radan sähköistäminen vähentää VAK-järjestelyjä Turun ratapihalla ja edistää kustannustehokkaimmin Turun ratapihan ja sen ympäristön turvallisuuden parantamista, maankäytön kehittämispotentiaalin täysimääräistä hyödyntämistä ja matkakeskuksen toteuttamista.

- Osapuolet sopivat tällä sopimuskaudella Uudenkaupungin radan sähköistämisestä ja siihen liittyvistä muista raideliikenneverkoston kehittämistoimenpiteistä, jolla VAK-järjestelytoiminnasta voidaan Turun ratapihalla luopua ja turvata samalla Uudessakaupungissa toimivan teollisuuden toimintaedellytykset.

b. Kupittaaan asema – joukkoliikenteen solmukohta

Kupittaaan asema on liikenteellinen solmukohta, jossa yhdistyvät paikallinen, seudullinen ja valtakunnallinen joukkoliikenne (linja-auto-, raitiotie- ja junaliikenne). Kävely- ja pyöräily ovat tiiviillä tiede- ja tutkimusalan työpaikka-alueella tärkeitä liikkumistapoja. Lisäksi alueella on rautatieaseman ja laajenevan keskussairaalan asiakasliikennettä. Alueen merkitys joukkoliikenteen solmukohdaksi on kasvamassa, sillä Kupittaaan asema liittyy laajempaan Kampus Tiedepuiston alueen kehittämiseen. Kupittaaan asema on kaupunkiseudun merkittävin keskustahakuisten työpaikkojen kasvualue ja jalankulku- ja laajenevan kaupungin laajenemissuunta.

- Valtio sitoutuu tällä sopimuskaudella omistusjärjestelyillä edistämään Kupittaaan asemanseudun kehittämistä.

- Turun kaupunki ja valtio sopivat ja toteuttavat sopimuskaudella alueen kehittämistä tukevat tieverkon hallinnollisen luokan muutokset, parantavat Kupittaaan asema-alueen palvelutasoa, Kampus-Tiedepuiston saavutettavuutta, kulkuyhteyksiä ja liityntäpysäköintiä erikseen sovittavalla tavalla.

5. Joukkoliikenteeseen tukeutuva yhdyskuntarakenne

Kaupunkiseudun yhdyskuntarakennetta eheytetään ohjaamalla asumista, työpaikkoja ja palveluja nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen sekä joukkoliikennevyöhykkeille. Samalla kehitetään joukkoliikennejärjestelmää monipuolisemmaksi sekä edistetään kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita.

a. Raitiotien suunnittelu etenee

Turun kaupunkiseudun raitiotien yleissuunnitelma on hyväksytty ohjeellisena noudatettavaksi jatkosuunnittelun yhteydessä.

- Kaupunkiseudun kunnat käynnistävät raitiotien ja/ tai superbussijärjestelmän teknisen suunnittelun tällä sopimuskaudella edellyttäen, että valtio avustaa Turun kaupunkiseudun raitiotien ja/ tai superbussijärjestelmän jatkosuunnittelua ja toteutusta 30 %:n rahoitusosuudella myöhemmin sopimuskaudella erikseen määriteltävällä tavalla.
- Raitiotien ja/ tai superbussijärjestelmän toteuttamisen edellytyksenä on rakennemallin mukaisen maankäytön kehittäminen kyseiseen ratkaisuun tukeutuen.

b. Maankäyttöä tehostetaan joukkoliikenteen vyöhykkeillä

Maankäytön ja liikennejärjestelyjen suunnittelulla luodaan edellytykset joukkoliikenteen tehokkaalle järjestämiselle ja palveluiden alueelliselle saavutettavuudelle.

- Kunnat ja valtio edistävät joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä kaupunkiseudulla. **Kunnat vahvistavat joukkoliikennekaupunkia** kohdentamalla kasvua ja palveluja kaupunkikehittämisen edistämiseksi vaikuttavimmille joukkoliikennevyöhykkeillä oleville taajamatoimintojen alueille (raitiotie- ja runkobussilinjoihin tukeutuvat alueet sekä maakuntakaavan kaupunkikehittämisen kohdealueet).
- Seudullisen joukkoliikenneviranomaisen toimivalta-alueen laajentamisesta nykyisen alueen ulkopuolisiin työssäkäyntialueen kuntiin neuvotellaan niissä kunnissa, jotka sitoutuvat maankäytön suunnittelussaan vahvistamaan joukkoliikenteen edellytyksiä. Samalla kunnat sitoutuvat välttämään yhdyskuntarakennetta hajauttavien kaavojen laatimista.

Seurannassa hyödynnetään valtakunnallisia tietoaineistoja (SYKE/Liiteri), joista tuotetaan seudullista tarkasteluaineistoa aluetietopalvelu Lounaistietoon.

III. Sujuva arki

6. Monipuolinen asuntotuotanto

a. Asuntotuotantoa toteutetaan Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035:n ja Turun kaupunkiseudun asunto- ja maapoliittisen ohjelman mukaisesti

- Kunnat toteuttavat vuosittaisissa kaavoitusohjelmissaan rakennemallin toteuttamisohjelmaa ottaen huomioon rakennemallissa esitetyn priorisointijärjestyksen.
- Kunnat sitoutuvat Turun kaupunkiseudun asunto- ja maapoliittisessa ohjelmassa esitettyihin asuntotuotantotavoitteisiin (määrät, talotyytit, hallintamuodot, kohtuuhintainen asuntotuotanto), joiden tarkoituksena on monipuolistaa asuntotarjontaa kaupunkiseudulla. Asuntotuotannossa otetaan huomioon olemassa oleva ja tuleva tarve kuten muuttoliike, väestön

ikäntyminen, yksinasuvien määrän lisääntyminen, kuntien elinkeinostrategiat sekä ilmasto- ja elinkeinopolitiikan näkökohdat. Joustavia ja uudentyypisiä asumisen järjestelyjä tarvitaan elinkeinoelämän kapasiteettihiippujen tukemiseksi.

- Kunnat päivittävät ja hyväksyvät seudullisen asunto- ja maapoliittisen ohjelman vuosille 2018–2021.
- ARA-asuntokannan sopeuttamisesta kysyntään ja kustannuksista laaditaan tilannearvio perustuen alue- ja elinkeinorakenteen tilanneanalyysiin (ei pelkkiin väestöennusteisiin).

b. Tukimuotojen ja maapoliittisten toimien kohdentaminen Turun kaupunkiseudun kohteisiin

- Kunnat kohdentavat kaavoitusta kunnan omistamalle maalle kysyntää vastaavan kohtuuhintaisen asuntotuotannon toteuttamiseksi.
- Kaupunkiseudun elinvoimaisuuden edistämiseksi valtio luovuttaa kunnille käyttötarkoitukseltaan luovutettavissa olevaa alueita rakennemalli 2035:n mukaisilta keskusta- ja taajamatoimintojen alueita. Luovutukset kohdennetaan täydennysrakentamiseen ja kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon erityisesti mahdollistamaan maahanmuuttajien asuttamistarpeen vaatiman tuetun asuntotuotannon tarvitsema maanhankinta sekä kyseisen asuntotuotannon riittävä kaupunkirakenteellinen hajauttaminen segregatiokehityksen estämiseksi.

Olemassa olevien lähiöiden vetovoimaisuutta voidaan vahvistaa peruskorjausvaiheessa. Monet asuinalueet ovat rakentuneet suhteellisen lyhyen ajan sisällä, jolloin myös peruskorjausten toteuttaminen tulee ajoittumaan melko lyhyelle aikavälille. Vastaavasti myös vuokrataso jäänyt alhaiseksi alueilla, joiden asuntojen hallintajakauma on voimakkaasti vuokra-asuntopainotteinen ja joissa on muodostunut selkeästi suurempi osa sosiaalisesti ja taloudellisesti heikompiosaisten osuus asukkaista. Tämä aiheuttaa ongelmia korjausten toteuttamisessa ja erityisesti niiden kustannusten ohjaamista vuokriin tasausjärjestelmä huomioon ottaen.

- Näissä olosuhteissa ARA:n ja valtion tulisi kohdentaa nykyisiä korjausten ja uudistuotannon tukimuotoja laueammin tietyt erityispiirteet täyttävälle alueille. Tällaisina muotoja voisivat olla käynnistysavustukset, korkotuen kiinteä määrä määritellyn ajan, alhaisempi korkotuen omavastuukorko sekä soveltuvat muut hallintamuodot.

Soveltuva osa-omistusmalli hallintajakauman uudelleen muokkaamiseksi tulisi selvittää välineenä. Osaomistuksen kohderyhmänä voisivat olla ensisijaisesti sellaiset kotitaloudet, joilla ei ole mahdollisuutta hankia tavanomaista markkinaehtoista omistusasuntoa. Näin asuinalueiden asuntokanta palvelisi parhaiten asuntomarkkinoilla heikoimmassa asemassa olevia kotitalouksia ja kannustaisi aloittamaan asuntosäästämisen.

Valtion tukemassa asuntotuotannossa on voimassa erilaiset enimmäistonttihinnat Turussa, Kaarinassa, Raisiossa ja Naantalissa.

- Tällä sopimuskaudella kunnat valmistelevat yhdessä ARA vahvistettavaksi esityksen valtion tukeman asuntotuotannon enimmäistonttihinnoista vyöhykkeittäin kuntarajoista riippumatta.

ARA ja valtio toimivat siten, että markkinoilla on riittävästi yleishyödyllisiä toimijoita tuottamassa ja hallinnoimassa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Tämä korostuu tilanteessa, jossa yleishyödyllisiä toimijoita on profiloitumassa uudelleen ja keskittämässä toimialueitaan. ARA tulisi ongelman välttämiseksi tarkastella esim. pääomaehtoista rahoitusta omarahoitusosuuden mahdollistamiseksi.

Asuntotuotantoa tehostavat ja vauhdittavat julkiset tuet kytketään yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Tukitoimet eivät saa olla esteenä kivijalkakaupan tiloille ja muille sekoittuneille keskustarakentamisen toiminnoille.

- Kaupunkiseudun asunto- ja maapoliittisessa ohjelmassa hyväksytyjen kohtuuhintaisen asuntotuotannon tavoitteiden toteuttamiseksi ARA kohdentaa tukitoimensa (valtioneuvoston

ja korkotuki, erityisasuminen, 10 %:n käynnistämisavustukset yms.) keskusta-alueille ja vaikuttavimmille taajamatoimintojen alueille.

- ARA tukee täydennysrakentamista ja vanhusten kotona tuettua asumista korotetulla hissiavustuksella (50 → 70 %) MAL-sopimuskunnissa, mikäli samalla toteutetaan lisärakentamista olemassa olevaan hissittömään rakennukseen.
- ARA kohdentaa kunnallistekniikka-avustukset Turun kaupunkiseudun kuntien täydennys- ja tiivistämishankkeisiin (ml. korjaaminen, purkaminen ja pilaantuneiden maiden puhdistaminen).

c. Asuinympäristön ja -rakentamisen laadun sekä monimuotoisuuden kehittäminen

Kunnat vahvistavat seudun erityispiirteisiin, mm. rikkaaseen luonnonympäristöön ja kulttuuriperintöön tukeutuvia kaupunkiseudun vetovoimatekijöitä.

- Kunnat kartoittavat alueidensa ominaispiirteet ja vahvuudet laadittavien yhteisten ympäristön laatukriteerien pohjaksi.
- Vetovoimaisen asuinympäristön toteuttamiseksi kunnat kehittävät kaavoitusta ja tontinluovutusmenettelyjä (kokeilut ja kilpailut).

d. YM:n toimenpiteet täydennysrakentamisen edistämiseksi

[teksti]

7. Palvelujen saavutettavuus

a. Maankäytön ja palveluverkon tasapainoinen kehittäminen lähipalveluiden turvaamiseksi

- Kunnat jatkavat keskustojen ja keskeisten taajama-alueiden kehittämistä turvaamalla palvelut lisäämällä asumisen mahdollisuuksia kävely- ja pyöräilyetäisyydellä palveluista sekä mahdollistamalla työpaikkojen säilyminen ja lisääminen keskusta-alueilla ja joukkoliikennevyöhykkeillä.

Kuntarajat ylittävällä yhteistyöllä voidaan parantaa palvelujen saavutettavuutta ja taloudellisuutta. Kunnat sitoutuvat palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen seudullisesti rakennemallin tavoitteiden mukaisesti.

- Kunnat laativat sopimuskaudella **seudullisen palveluverkkosuunnitelman**. Työssä hyödynnetään Varsinais-Suomen liiton keräämää seudullista palvelupisteaineistoa aluetietopalvelu Lounaistiedossa. Samalla luodaan menetelmät ja toimintatavat, joissa aineistoa hyödynnetään pysyvästi verkkosuunnittelussa.

b. Kävely- ja pyöräilyolosuhteiden parantaminen

Kunnat ja valtio toteuttavat vuonna 2013 valmistuneessa Turun **kaupunkiseudun pyöräilyn pääverkon ja laatuikäytävien** kehittämissuunnitelmassa seudun liikennejärjestelmäsuunnitelmassa osoitettuja toimenpiteitä. Tärkeimpiä sopimuskaudella edistettäviä toimenpidekokonaisuuksia ovat nykyisten pääväylien laatutason nostaminen pyöräilyn ja joukkoliikenteen yhteisillä runkosuunnilla, uusien pikapyörätiereittien toteuttaminen kaupunkiseudun pääsuunnilla sekä Turun keskustan pyöräilyolosuhteiden kehittäminen.

- Sopimuskauden kärkihankkeena toteutetaan Uudenmaantien pikapyörätie. Toimenpiteiden toteuttamiseen osoitetaan mm. MAL- hankeohjelman rahoitusta.
- Turun kaupunki päivittää kaupungin kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelman tällä sopimuskaudella. Kehittämissuunnitelmassa kuvataan mm. Turun kävely- ja pyöräilyolosuhteiden kehittämistoimenpiteet vuosille 2017–2020.

c. Joukkoliikenne palveluna (MaaS)

Joukkoliikenteen pääsuunnilla ja raitiotieliikenteen valmisteluvaiheena jatketaan joukkoliikenteen **runkobussilinjaston** toteuttamista.

- Seudullinen joukkoliikenneviranomaisen toteuttaa runkobussilinjaston liikennöinnin vuoteen 2020 mennessä.
- ELY-keskus, kunnat ja seudullinen joukkoliikenneviranomaisen kehittävät runkolinjaston matkustajainformaatiota (mm. auto- ja pysäkki-informaatio, näkövammaisten infopalvelut) ja toteuttavat joukkoliikenteen runkolinjastoon liittyviä liikenneinfrastruktuurin parannustoimia (mm. liikennevalosuositusta, bussikadut ja -kaistat, pysäkkien parantaminen ja pyöräpysäköinti) käyttämällä toteuttamiseen osin MAL-hankeohjelman rahoitusta.

Seudullisen joukkoliikenteen ja ELY-keskuksen toimivalta-alueen taksa- ja lippujärjestelmää, matkustajainformaatiota, liityntäliikennettä sekä matkaketjuja kehitetään MaaS-periaatteiden mukaisesti.

- Toimivaltaiset viranomaiset, kunnat ja valtio avaavat linja-, pysäkki-, aikataulu- ja muut järjestelmätiedot julkiseen rajapintaan sovelluskehittäjien käytettäväksi. Valtio tukee kehittämistä mm. pilottirahoituksen avulla.

Kakolan ja Linnankadun väliin toteutetaan esteetön rinnehissi osana Turun seudun joukkoliikennejärjestelmää. **Funikulaari** kehittää ainutlaatuisella tavalla Turun seudun liikennejärjestelmää historiallisessa Kakolanmäen ympäristössä. Se kytkee Kakolanmäen entiselle vankila-alueelle toteutettavan asumisen ja palveluiden alueen Turun seudun joukkoliikennejärjestelmään ja toimii syöttöliikenteenä Turun sataman ja kauppatorin väliselle runkolinjalle.

- Funikulaari toteutetaan automaattisena, ilman kuljettajaa, joten kulunvalvonnalle, turvallisuudelle ja lippujärjestelmän toimivuudelle ja valvonnalle on erityisvaatimukset.

Sataman, Kauppatorin ja Turun lentokentän yhdistävä bussilinja 1 muutetaan **sähköbussilinjaksi**. Tavoitteena on, että vuoden 2017 loppuun mennessä koko linjan pääkierto (6 bussia) toimii valtakunnallisena sähköisen joukkoliikenteen testialustana päätepeisteissään ladattavilla täyssähköbussilla. Hiljaisella ja lähipäästöttömällä joukkoliikenteellä parannetaan asiakkaiden matkustuskokemusta ja lisätään kaupunkikeskustan miellyttävyyttä.

- Sähköbussilinja toteutetaan Turun kaupunkikonsernin toimesta TEM:in ja kaupungin rahoittamana.
- Turun Kaupunkiliikenne Oy pyrkii siirtymään muussa käyttövoimassaan biodieseliin.

Valtio myöntää **suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukea** Turun kaupunkiseudulle. Rahoitus lisää joukkoliikenteen käyttöä ja parantaa sen kilpailukykyä. Kyseessä on erillinen, suurille kaupunkiseuduille maksettava joukkoliikenteen operoinnin ja palvelun kehittämiseen tarkoitettu tuki, joka ei summana sisälly MAL-rahoitukseen. Mikäli Turun seudun joukkoliikenneviranomaiseen mahdollisesti liittyvät uudet kunnat siirtyvät ELY-keskusten rahoitusvastuusta suurten kaupunkiseutujen valtionrahan vaikutukseen, muutos tulee huomioida Turun seudun joukkoliikenneviranomaisen valtionrahaosuudessa.

Valtio turvaa lainsäädännöllä EU:n palvelusopimusasetuksen mukaisesti kilpailutetun liikenteen yksinoikeuden ja siten joukkoliikenneviranomaisen toimintaedellytykset joukkoliikenneviranomaisen toimialueella.

d. Matkaketjujen toimivuus

Turun seudun joukkoliikenne kehittää palvelujaan siten, että **liikkuminen eri kulkumuotojen välillä** on asiakkaalle helppoa MaaS (Mobility as a Service) tavoitteiden mukaisesti.

- Valitulla alueella, jossa joukkoliikennetarjonta viikonloppuisin on hyvin vähäistä tai sitä ei ole lainkaan, pyritään toteuttamaan tietyille pysäkeille kutsuohjattu liityntäliikenne yhteistyössä taksien kanssa (Last Mile Service). Samalla toteutetaan MaaS-liityntälippu.
- Turun seudun joukkoliikenteessä on jo toteutettu kertalippujen ja matkailijalippujen mobiililippusovellus. Mobiililippu perustuu QR-koodiin, joka luetaan sähköisesti Turun seudun joukkoliikenteen busseissa. Sähköinen luenta antaa mahdollisuuksia kehittää mobiililipputuotteita esimerkiksi kausikorttien rinnalle. Sähköisen luennan myötä tullaan kehittämään yhteislipputuotteita pitkän matkan joukkoliikenteen kanssa. Yhteislipuilla voidaan varmistaa sujuvan matkaketjun toteutuminen.
- Yhtenä MaaS-tavoitteena on toteuttaa työpaikkatuotteita sekä muita uusia liikkumispalveluja, mutta tavoitteet edellyttävät kuntien budjettirahoituksen ulkopuolista rahallista tukea toteutuakseen.

Liikkumisen ohjausta toteutetaan osana liikennejärjestelmätyötä tavoitteena liikkumisen tapojen uudistaminen kestävä kehityksen mukaisesti. Toimintaa koordinoi ja toteuttaa yhdessä muiden tahojen kanssa Varsinais-Suomen kestävä kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus Valonia sopimuskaudelle laadittavan toimintasuunnitelman mukaisesti.

- Valtio myöntää seudun kunnille tai kuntayhtymälle avustusta liikkumisen ohjauksen toimintaan ja hankkeisiin.

Turun päärautatieaseman ja Kupittaa aseman liityntäpysäköinnin ja kulkuyhteyksien toimivuutta ja vastuunjako selkeytetään sopimuskaudella.

- Ratapihankadun varteen toteutetaan liityntäpysäköinti. Alueelle suunnitteilla oleva pysäköintilaitos palvelee monipuolisesti rautatieliikenteen matkustajia, Logomon asiakkaita, lähialueen yrityksiä ja asukkaita.
- Turun kaupunki toteuttaa vuosina 2016–2017 Turun ratapihan ylittävän jalankulkusillan ja Liikennevirasto osallistuu portaiden ja hissien rakentamiseen sillalta asemalaitureille.
- Turun kaupunki selvittää myös nykyisen ratapihan ylittävän jalankulkusillan parantamismahdollisuudet osaksi keskustan pyöräilyn pääverkkoa.

Luodaan toimivat matkaketjut, jolla parannetaan **lentoaseman** saavutettavuutta, palvelua ja asiakaskokemuksia.

8. Liikenneturvallisuuden parantaminen

Kunnat ja valtio toteuttavat **seudullista liikenneturvallisuussuunnitelmaa** tällä sopimuskaudella. Suunnitelma sisältää liikenneturvallisuustyön jatkuvan toimintamallin, jossa keskeisenä toimijana ovat kuntien liikenneturvallisuustyöryhmät. Liikenneturvallisuushankkeet, niiden priorisointi ja toteutuksen ajoitus täsmentyvät liikenneturvallisuussuunnitelmissa. Hankkeiden toteuttamiseen osoitetaan mm. MAL-hankeohjelman rahoitusta.

- Tavoitteena on, että kaikissa kunnissa on ajan tasalla oleva liikenneturvallisuussuunnitelma sekä toimiva liikenneturvallisuusryhmä.
- Turun kaupunki käynnistää suuren kaupungin toimintaympäristön huomioon ottavan liikenneturvallisuussuunnitelman laatimisen osana kaupungin turvallisuussuunnitelmaa yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa ja perustaa liikenneturvallisuusryhmän koordinoimaan hallintokuntien välistä liikenneturvallisuustyötä.

9. MAL-hankeohjelmarahoitus

Sopijaosapuolet toteuttavat Turun seudun (rakennemallialueen) liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteiden mukaisia **pieniä, vaikuttavia ja kustannustehokkaita liikenneverkon kehittämistoimia** MAL -hankeohjelman rahoituksella.

Valtio ja kunnat osallistuvat toteuttamiseen yhtä suurella rahoitusosuudella. Rahoitus on 10 milj. € (valtio 5 milj. € ja kunnat 5 milj. €) sopimuskaudella ja se kohdennetaan toimenpiteisiin, jotka edistävät erityisesti joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä sekä liikenneturvallisuutta.

Rahoitusta kohdennetaan hankkeille jatkuvassa liikennejärjestelmätyössä sovittavalla tavalla kuntien, Liikenneviraston ja ELY-keskuksen yhteistyönä siten, että valtion rahoitus on käytettävissä vuosina 2016–2019. Ohjelmaan valittavilla priorisoiduilla hankkeilla tulee olla suunnittelu- ja toteutusvalmius sopimuskaudella.

MAL-hankeohjelman rahoitus osoitetaan perusväylänpidon momentilta ja kunnat voivat kohdentaa oman vastinrahoituksensa myös katuverkolle toteutettaviin hankkeisiin.

5. SOPIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Seuranta perustuu sopimuksen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta kuvaaviin mittareihin. Seurattavia asioita ovat sopimuksessa esitettyjen toimenpiteiden edistyminen ja toimenpiteiden vaikuttavuus. Seurantatyön organisointi ja seurannan suunnittelu käynnistetään sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

6. SOPIMUKSEN TOTEUTUMINEN

Tämä sopimus tulee voimaan valtioneuvoston periaatepäätöksellä sen jälkeen kun kunnat ovat hyväksyneet sopimuksen. Sopimus on voimassa vuoden 2019 loppuun. Vuonna 2019 valmistellaan uusi sopimus seuraavalle kaudelle.

Turun kaupunkiseudun kunnat ottavat huomioon talousarvioissaan ja yhdyskuntarakenteen hankekokoisuuden pohjalta laadittavissa toteutusohjelmissa tässä sopimuksessa esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisen. Sopimuksen mukaisia toimenpiteitä edistetään vuosittaisissa tulosneuvotteluissa Liikenneviraston ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kanssa.

Ympäristöministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö edistävät sopimuksessa esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Valtion omien infrahankkeiden toteuttaminen ja tuki kuntien infrastruktuurihankkeille kytketään kuntien asuntorakentamisen ja eheän yhdyskuntarakenteen kehittämiseen.